

ชุดการเรียนรู้

ประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เรื่อง การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1

นางทิพย์กมล พัฒนชากร

ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

โรงเรียนโยธินนุกุล

เทศบาลตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

คำนำ

ชุดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาที่ศึกษาเป็นเรื่องประวัติศาสตร์การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ วิวัฒนาการของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทยจนถึงปัจจุบัน โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรง

ชุดการเรียนรู้ เรื่อง การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้จัดทำขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้อย่างเข้าใจว่าสามารถพัฒนาการเรียนการสอน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและการสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ และบทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติโดยเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำโดยฝึกผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหา สื่อ ตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ในชุดการเรียนรู้นี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและครู ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี

ทิพย์กมล พัฒนชากร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
วัตถุประสงค์ของชุดการเรียนรู้	1
คำชี้แจงในการใช้ชุดการเรียนรู้	2
บทบาทของนักเรียน	2
ขั้นตอนในการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้	3
สาระสำคัญ	4
จุดประสงค์การเรียนรู้	4
แบบทดสอบก่อนเรียน	5
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน	7
ใบความรู้ที่ 1	8
ใบความรู้ที่ 2	11
ใบความรู้ที่ 3	14
บัตรกิจกรรมที่ 1	20
บัตรกิจกรรมที่ 2	21
บัตรกิจกรรมที่ 3	22
เฉลยบัตรกิจกรรมที่ 1	23
เฉลยบัตรกิจกรรมที่ 2	24
เฉลยบัตรกิจกรรมที่ 3	25
แบบทดสอบหลังเรียน	26
เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน	28
บรรณานุกรม	29

ชุดการเรียนรู้ที่ 1

เรื่อง การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

วัตถุประสงค์ของชุดการเรียนรู้

1. นักเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและการสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
3. นักเรียนสามารถอธิบายบทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติ

ชุดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

ประกอบด้วย 3 เรื่องคือ

1. การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
3. บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติ

คำชี้แจงในการใช้ชุดการเรียนรู้

1. ให้นักเรียนศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาอย่างละเอียดรอบคอบ
2. การเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
3. ถ้านักเรียนเกิดความสงสัย ไม่เข้าใจหรือมีปัญหา สามารถขอคำแนะนำจากครูผู้สอนได้ตลอดเวลา
4. เมื่อนักเรียนศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมจากชุดการเรียนรู้ ชุดที่ 1 จบแล้วนักเรียนแต่ละคนต้องทำแบบทดสอบหลังเรียน
5. ในการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้ ชุดที่ 1 นักเรียนมีเวลา 2 ชั่วโมง

บทบาทของนักเรียน

1. นักเรียนอ่านคู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมตามลำดับขั้นตอน
2. นักเรียนร่วมกันศึกษาผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ในชุดการเรียนรู้ทั้งหมดอย่างละเอียด พร้อมทั้งทำบัตรกิจกรรม
3. นักเรียนควรมีการวางแผนการทำงาน แบ่งหน้าที่และร่วมกันปฏิบัติกิจกรรม หากเกิดข้อสงสัยไม่เข้าใจหรือมีปัญหานักเรียนควรขอคำแนะนำจากครูผู้สอน
4. ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนควรปฏิบัติงานให้ทันกับเวลาที่กำหนดไว้
5. ขั้นตอนสุดท้ายของการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้ นักเรียนต้องทำแบบทดสอบหลังเรียน
6. นักเรียนควรมีความร่วมมือ ร่วมใจ มีความสามัคคีร่วมกันแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเสียงส่วนมากในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

ขั้นตอนในการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้

ศึกษารายละเอียดของชุดการเรียนรู้แต่ละเรื่อง

ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้

ดำเนินการใช้ชุดการเรียนรู้

1 ขั้นนำ

1.1 แจกจุดประสงค์การเรียนรู้

1.2 บอกสิ่งที่นักเรียนต้องปฏิบัติ

2. ขั้นเรียนรู้

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามที่ระบุไว้ในบัตรกิจกรรม

3. ขั้นสรุป

สรุป อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน

ทดสอบหลังเรียน

ไม่ผ่าน

ผ่าน

ศึกษาชุดการเรียนรู้เรื่องอื่นต่อไป

ชุดการเรียนรู้ที่ 1

เรื่อง การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

สาระสำคัญ

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ได้ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีใน พ.ศ. 2325 จนถึงปัจจุบันเป็นช่วงระยะเวลา กว่า 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์ได้มีพัฒนาการ มีเหตุการณ์สำคัญ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ ความเจริญ มั่นคงของชาติ และสร้างสรรค์ภูมิปัญญาที่เป็นมรดกตกทอดในสังคมมาโดยตลอด ทำให้ประเทศพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

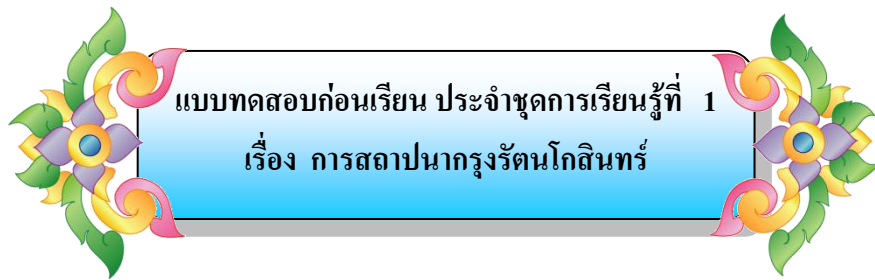

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถเล่าประวัติความเป็นมาและการสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี
2. สามารถวิเคราะห์หาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
3. สามารถเล่าถึงความสำคัญ บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรี ในการสร้างสรรค์ ความเจริญและความมั่นคงของชาติ

ทำแบบทดสอบก่อนเรียนก่อนนะคะ

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว โดยทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบ

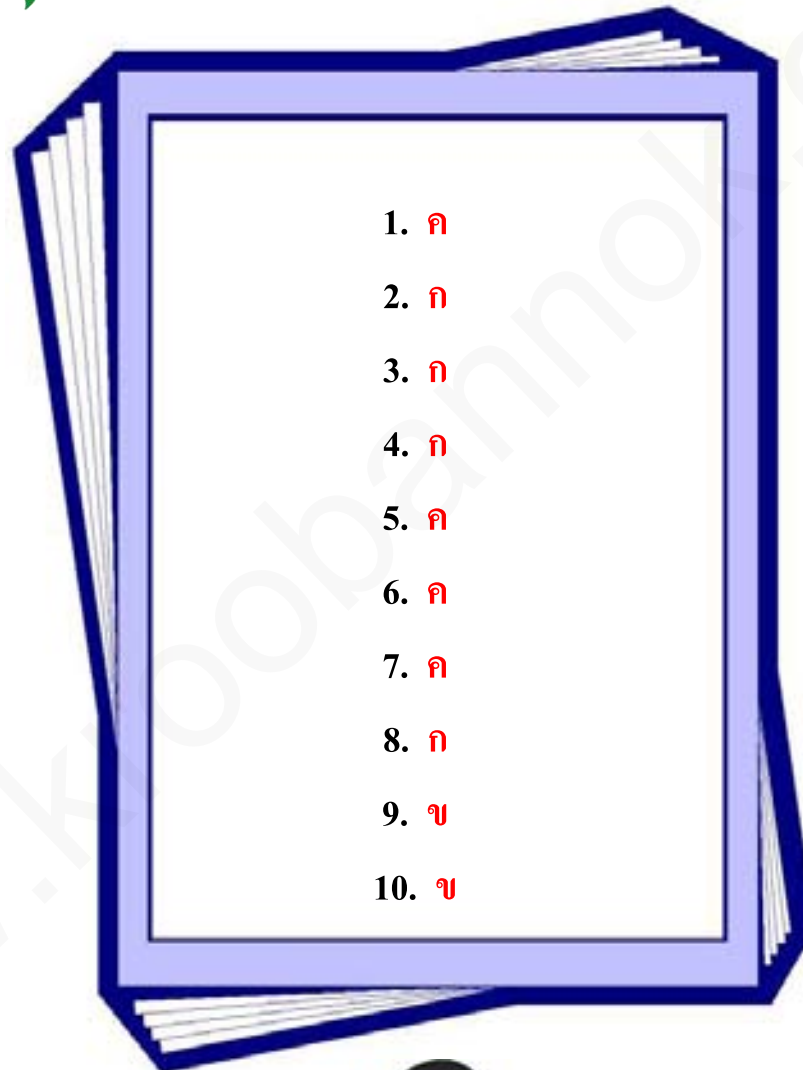
1. ข้อใดไม่ใช่เหตุผลในการย้ายราชธานีของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 - ก. ไม่สามารถขยายพื้นที่บ้านเมืองได้
 - ข. การก่อกวนของน้ำทำให้พื้นที่พระราชวังพังได้
 - ค. กรุงรัตนโกสินทร์มีพระราชวังและกำแพงป้อมปราการเดิมอยู่แล้ว
 - ง. กรุงธนบุรีเป็นเมืองเอกแต่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางเมืองป้องกันข้าศึกได้ยาก
2. พื้นที่บริเวณเมืองหลวงเดิมเคยเป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติใดมาก่อน
 - ก. ชาวจีน
 - ข. เชลยศึก
 - ค. ชาวมอญ
 - ง. ชาวโปรตุเกส
3. บริเวณที่ตั้งเมืองหลวงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมอย่างไร
 - ก. เป็นที่ราบและกว้าง
 - ข. เป็นที่รวมของแม่น้ำ
 - ค. เป็นที่สูงแม่น้ำ
 - ง. เป็นที่ราบน้ำท่วมขัง
4. กรุงรัตนโกสินทร์เหมาะสมด้านยุทธศาสตร์มากกว่ากรุงธนบุรีตามเหตุผลในข้อใด
 - ก. สามารถขุดคลองเป็นคูเมืองได้ทั้งด้านเหนือและด้านตะวันออก
 - ข. สามารถขุดคลองเป็นคูเมืองด้านตะวันตกได้
 - ค. สามารถถมคลองด้านเหนือได้
 - ง. มีที่ราบตั้งรับข้าศึกได้กว้างขวาง
5. การที่ทางราชการกำหนดให้วันที่ 6 เม.ย. ของทุกปีเป็นวันจักรีและหยุดราชการ 1 วัน เนื่องมาจากเหตุผลในข้อใด
 - ก. เป็นวันสวรรคตของรัชกาลที่ 1
 - ข. เป็นวันพระราชสมภพของรัชกาลที่ 1
 - ค. วันขึ้นครองราชสมบัติของรัชกาลที่ 1
 - ง. วันสถาปนาราชวงศ์จักรีของรัชกาลที่ 1

6. วัดพระศรีรัตนศาสดารามที่สร้างขึ้นในเขตพระบรมมหาราชวัง เลียนแบบวัดใดในสมัยกรุงศรีอยุธยา
 - ก. วัดมหาธาตุ
 - ข. วัดใหญ่ชัยมงคล
 - ค. วัดพระศรีสรรเพชญ์
 - ง. วัดอรุณราชวราราม
7. ข้อใดเป็นบทบาทของกษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่ถูกต้อง
 - ก. รัชกาลที่ 4 – ยุคทองของทหาร
 - ข. รัชกาลที่ 1 – ยุคทองของศาสนา
 - ค. รัชกาลที่ 3 – ยุคทองทางเศรษฐกิจ
 - ง. รัชกาลที่ 3 – ยุคทองของวรรณกรรม
8. พระราชนิพนธ์ที่สำคัญของรัชกาลที่ 5 คืออะไร
 - ก. เลิกทาส
 - ข. การประปา
 - ค. การรถไฟ
 - ง. การจัดตั้งธนาคาร
9. พระมหากษัตริย์พระองค์ใดได้รับสมัญญานามว่า “พระมหาธีรราชเจ้า”
 - ก. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ข. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ค. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ง. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
10. ข้อใด **ไม่** สัมพันธ์กัน
 - ก. การจัดพิมพ์ธนบัตร – สมัยรัชกาลที่ 5
 - ข. การจัดตั้งโรงพยาบาล – สมัยรัชกาลที่ 4
 - ค. การจัดตั้งกิจการสหกรณ์ – สมัยรัชกาลที่ 5
 - ง. การก่อตั้งธนาคารออมสิน – สมัยรัชกาลที่ 6

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน ประจำชุดการเรียนรู้ที่ 1

เรื่อง การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

1. ก

2. ก

3. ก

4. ก

5. ก

6. ก

7. ก

8. ก

9. ข

10. ข

ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี

ในสมัยกรุงธนบุรีนั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงทำสงครามเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชาติมาตลอด เนื่องจากไทยกำลังฟื้นตัวจากการกอบกู้เอกราช บ้านเมืองยังไม่เข้าสู่สภาพสงบและปกติ การทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงทำได้ยากและต้องใช้เวลา ในปลายรัชกาลของพระองค์ยังเกิดจลาจลขึ้นในกรุงธนบุรี กล่าวคือ เกิดกบฏพระยาสุรศักดิ์ และ บ้านเมืองไม่สงบเรียบร้อย เมื่อสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ได้ทราบข่าวการก่อกบฏ จึงยกทัพกลับมาปราบกบฏและ สำเร็จโทษสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสนาข้าราชการพร้อมใจกันอัญเชิญสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกขึ้นเป็นกษัตริย์ สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกจึงทรงปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์ สถาปนาราชวงศ์จักรีขึ้นปกครองอาณาจักรในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 เป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งจักรีวงศ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

รูปที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ที่มา : อังศณา บุญเฉลิมศักดิ์. (2554). หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ม. 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประสานมิตร (ปสม.) จำกัด.

พระราชกรณียกิจ ที่สำคัญที่พระองค์ทรงดำเนินการคือ การย้ายศูนย์กลางแห่งอำนาจและย้ายเมืองหลวงจากกรุงธนบุรีมาอยู่ที่กรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้เพราะว่ากรุงธนบุรีมีทำเลไม่เหมาะที่จะเป็นเมืองหลวง ด้วยเหตุผลหลายประการ ดังนี้

1. พระราชวังภายในกรุงธนบุรีคับแคบและไม่สามารถขยายเขตพระราชวังให้กว้างขวางออกไปได้ เพราะมีวัดขนานอยู่ 2 ด้าน คือ วัดแจ้งหรือวัดอรุณราชวราราม และวัดท้ายตลาดหรือวัดโมลีโลกยาราม

2. ภูมิประเทศกรุงธนบุรีทางด้านตะวันออกเป็นที่ลุ่มน้ำท่วม ส่วนทางด้านตะวันตกสภาพของเมืองตั้งอยู่บนท้องคุ้งของแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้น้ำกัดเซาะตลิ่งพังทลายได้ง่าย

3. สภาพของกรุงธนบุรีเป็นเมืองเอกแตก เพราะมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางเมือง หากข้าศึกยกทัพมาตามลำน้ำก็สามารถบุกเข้ามาโจมตีได้โดยง่าย และการจะสร้างป้อมปราการทั้งสองฝั่งแม่น้ำก็เป็นการสิ้นเปลือง ทำให้การป้องกันข้าศึกทำได้อย่างยากลำบาก

รูปที่ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งกรุงรัตนโกสินทร์

ที่มา : อังศณา บุญเฉลิมศักดิ์. (2554). หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ม. 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประสานมิตร (ปสม.) จำกัด.

ส่วนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยามีความเหมาะสมในการตั้งราชธานีหลายประการ ดังนี้

1. บริเวณที่ตั้งราชธานีใหม่นั้น อยู่จุดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม เพราะตัวเมืองมีลักษณะเป็นแหลมมีแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นปราการธรรมชาติ ที่ป้องกันข้าศึกได้เป็นอย่างดี หากมีข้าศึกมาประชิดเมืองจึงมีด่านป้องกันสำคัญทางทิศตะวันตกเพียงด้านเดียว และสามารถขุดคูคลองเพื่อกันขวางข้าศึกเพิ่มเติมได้อีกด้วย

2. ราชธานีใหม่สามารถขยายออกไปได้กว้างขวางเพราะเป็นพื้นที่กว้างใหญ่ นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมมหาราชวังและพระราชมณเฑียรขึ้นใหม่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา และยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดขึ้นในบริเวณพระบรมมหาราชวัง คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เช่นเดียวกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปมณีนีรตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) ซึ่งอัญเชิญมา

จากกรุงธนบุรี เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2327 เมื่อปราสาทราชมนเทียรและวัดใน
พระบรมมหาราชวังแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2328 จึงมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบแผนโบราณ
ราชประเพณีในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระองค์ได้พระราชทานนามราชธานีใหม่ว่า “กรุงเทพมหานคร
บวรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน
อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์” ใช้ชื่อนี้จนมาถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงเปลี่ยนคำว่า บวร เป็น อมร

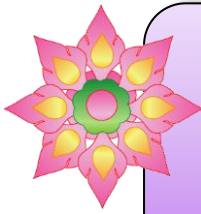

รูปที่ 3 พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ

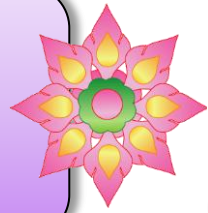
ที่มา : อังศณา บุญเฉลิมศักดิ์. (2554). หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ม. 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ประสานมิตร (ปสม.) จำกัด.

พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีได้ทรงปกครองกรุงรัตนโกสินทร์ให้มีความเจริญ มั่นคง
สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน 9 พระองค์ ดังนี้

ลำดับ	พระนาม	ปีครองราชย์
รัชกาลที่ 1	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	พ.ศ. 2325 – 2352
รัชกาลที่ 2	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	พ.ศ. 2352 – 2367
รัชกาลที่ 3	พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2367 – 2394
รัชกาลที่ 4	พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2394 – 2411
รัชกาลที่ 5	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2411 – 2453
รัชกาลที่ 6	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2453 – 2468
รัชกาลที่ 7	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. 2468 – 2477
รัชกาลที่ 8	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	พ.ศ. 2477 – 2489
รัชกาลที่ 9	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช	พ.ศ. 2489 – ปัจจุบัน

ใบความรู้ที่ 2

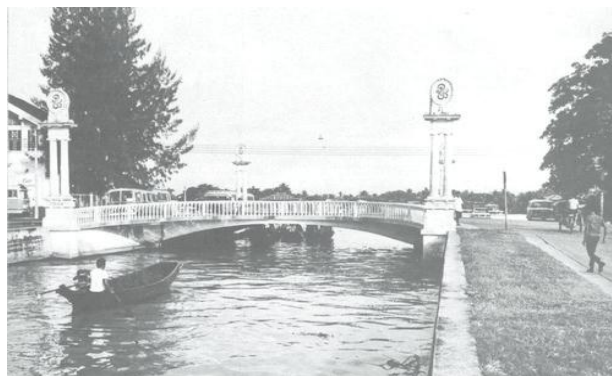

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง ของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

กรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีสำคัญของไทยตั้งแต่แรกสถาปนาใน พ.ศ. 2325 จวบจนปัจจุบัน ซึ่งในช่วงเวลากว่า 200 ปีเศษนั้น กรุงรัตนโกสินทร์มีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความมั่นคง และความเจริญรุ่งเรืองของไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีดังนี้

1. สภาพภูมิศาสตร์และชัยภูมิที่ตั้งของกรุงรัตนโกสินทร์นั้นเอื้อประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญมั่นคง เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของกรุงรัตนโกสินทร์นั้นอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นปราการธรรมชาติที่กั้นขวางป้องกันการรุกรานจากข้าศึก ทำให้กรุงรัตนโกสินทร์มีความปลอดภัยมากขึ้น

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการป้องกันการรุกรานจากข้าศึกศัตรู ทรงโปรดให้สร้างกำแพงและป้อมปราการเพื่อป้องกันพระนครและพระราชวัง และเพื่อเป็นการขยายอาณาเขตพระนคร ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคูเมืองใหม่ขนานกับแนวคูเมืองเดิม โดยได้ขุดตั้งแต่บางลำพูจนกระทั่งออกแม่น้ำทางวัดสามปลื้ม (วัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร) โดยพระราชทานชื่อว่า คลองรอบกรุง (ในปัจจุบันเรียกคลองส่วนที่ผ่านบางลำพูว่า คลองบางลำพู และส่วนที่ผ่านวัดสามปลื้มเรียกว่า คลองโอ่งอ่าง) นอกจากนี้ยังโปรดเกล้าให้ขุดคลองเล็ก 2 สายเลียบคลองคูเมืองเดิมและคลองรอบกรุง เรียกคลองนี้ว่า คลองหลอดวัดเทพธิดาราม และคลองหลอดวัดราชบพิธ

รูปที่ 4 คลองหลอด

ที่มา : อังสนา บุญเฉลิมศกดิ์. (2554). หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ม. 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ประสานมิตร (ปสม.) จำกัด.

ขณะเดียวกันบริเวณที่ตั้งกรุงรัตนโกสินทร์นั้นมีความอุดมสมบูรณ์เพราะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เนื่องจากน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาได้พัดพาดินตะกอนที่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่ดีซึ่งส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของผู้นในกรุงรัตนโกสินทร์ดีขึ้น

รูปที่ 5 แผนที่ที่ตั้งกรุงรัตนโกสินทร์

ที่มา : อังศณา บุญเฉลิมสถิตต์. (2554). หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ม. 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ประสานมิตร (ปสม.) จำกัด.

การตั้งราชธานีอยู่บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาส่งผลดีต่อการค้า กล่าวคือ เมื่อเรือสินค้าของชาวต่างชาติเข้ามาทำการค้าขายในกรุงรัตนโกสินทร์นั้นก็สามารถเดินเรือเข้ามาทางปากแม่น้ำเจ้าพระยาได้สะดวก และเรือสินค้าของกรุงรัตนโกสินทร์ที่ไปทำการค้าขายในดินแดนอื่นนั้นก็สามารถเดินเรือออกไปสู่ทะเลได้อย่างสะดวกเช่นกัน

รูปที่ 6 แม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณพระบรมมหาราชวัง

ที่มา : อังศณา บุญเฉลิมสถิตต์. (2554). หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ม. 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ประสานมิตร (ปสม.) จำกัด.

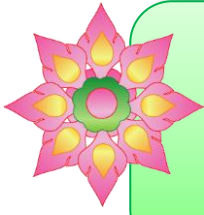
2. การรับสืบทอดความเจริญต่าง ๆ มาจากอาณาจักรอยุธยา เช่น ด้านการปกครอง การบริหารราชการในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และหัวเมืองประเทศราช เป็นต้น

3. ความสามัคคีของผู้คนในกรุงรัตนโกสินทร์ ตลอดระยะเวลากว่า 200 ปีเศษ จนถึงปัจจุบันนี้ ผู้คนในกรุงรัตนโกสินทร์มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างความเจริญ และความมั่นคงให้กับกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ เป็นราชธานีแล้ว พระองค์ทรงให้รวบรวมผู้คนให้มีความเป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น กำลังคนของ กรุงรัตนโกสินทร์จึงมีส่วนในการสร้างสรรค์ความเจริญมั่นคงให้กับชาติ เห็นได้จากการทำศึก สงคราม กับผู้รุกราน เช่น สงครามเก้าทัพกับพม่า ใน พ.ศ. 2328 เมื่อเสร็จสิ้นสงครามแล้ว บ้านเมือง เข้าสู่ภาวะปกติทำให้มีเวลาในการสร้างความมั่นคงปึกแผ่นโดยเฉพาะการบริหารราชการแผ่นดิน และการชำระรวบรวมกฎหมายเพื่อใช้เป็นหลักในการปกครอง และการทำสงครามเพื่อขยายอาณา เช่น สงครามกับญวนใน พ.ศ. 2376 ตลอดจนการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความเจริญและความมั่นคงของกรุงรัตนโกสินทร์นั้น เช่น การสร้างเมืองหรือถาวรวัตถุต่าง ๆ ซึ่งล้วนแสดงให้เห็น ถึงความสามารถและความสามัคคีของผู้คนในกรุงรัตนโกสินทร์

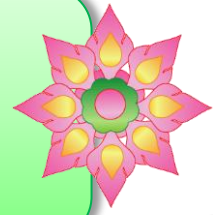
4. พระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ความเจริญมั่นคง ที่เกิดขึ้นในกรุงรัตนโกสินทร์นั้น เกิดจากพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์เป็นส่วนสำคัญ ทั้งในเรื่องของการสร้างบ้านเมือง การปกป้องเอกราชของชาติ การขยายอาณาเขต การสร้างสรรค์ ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนถึงการสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งหมดนั้นเกิดจาก พระปรีชาสามารถและความเสียสละขององค์พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี

ใบความรู้ที่ 3

เรื่อง บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรี
ในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติ

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ล้วนมาจากพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติที่สำคัญมีดังนี้

รูปที่ 7 พระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรี

ที่มา : ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์. (2554). *เก้ารัชกาลแห่งราชวงศ์จักรี*. กรุงเทพฯ : สมาคมผู้สื่อข่าวกึ่งภาพ
แห่งประเทศไทย.

1. บทบาทในการปกป้องเอกราชของชาติและความมั่นคงของพระราชอาณาจักร

พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีนั้นมีบทบาทสำคัญในการรักษาไว้ซึ่งเอกราชของชาติจากการรุกรานของอริราชศัตรู เช่น

 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงนำกองทัพต่อต้านการรุกรานของกองทัพพม่าซึ่งมีกำลังมากกว่าในสงครามเก้าทัพ พ.ศ. 2328 และสงครามทำดินแดนใน พ.ศ. 2329 จนกองทัพพม่าต้องแตกพ่ายไป

 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านความมั่นคง โปรดให้สร้างป้อมปราการตามหัวเมืองสำคัญและตามชายฝั่งทะเล ตลอดจนต่อเรือรบเรือกำปั่นใช้ในราชการจำนวนมาก

 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านความมั่นคง ทรงดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างสุขุม คัมภีร์ภาพ ทรงผ่อนปรนยอมเสียดินแดนบางส่วนให้กับประเทศมหาอำนาจ เช่น ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น ที่แสวงหาอาณานิคมอยู่ในขณะนั้น เพื่อรักษาเอกราชของประเทศไว้

 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำประเทศไทยเข้าร่วมกับฝ่ายไตรภาคีในสงครามโลก ครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2460 อันเป็นผลให้ประเทศไทยเป็นผู้ชนะสงคราม

2. บทบาทในการสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงของชาตินั้นเกิดจากความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นส่วนสำคัญ ซึ่งพระมหากษัตริย์ของไทยในราชวงศ์จักรีนั้นทรงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนา ทั้งนี้จะเห็นได้จากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เช่น

 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อบ้านเมืองสงบเรียบร้อยประชาชนมีการติดต่อค้าขายการพัฒนาการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ทอผ้า จักสาน ฯลฯ รายได้ของอาณาจักรส่วนใหญ่มาจากภาษีอากร การค้ากับต่างประเทศมีการแต่งสำเภาลงไปค้าขายกับจีน อินเดีย

 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในสมัยนี้บ้านเมืองว่างจากศึกสงครามจึงมีการค้าขายเจริญรุ่งเรือง มีการติดต่อค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน อินเดีย มละกา เป็นต้น สินค้าขาออก เช่น รัตนก ดินบุก พริกไทย เป็นต้น ส่วนในด้านการเก็บภาษีอากรได้มีการปรับปรุง เช่น การเดินสวน มีการแต่งตั้งเจ้าพนักงานออกไปสำรวจสวนของราษฎร การเดินนาเพื่อเก็บอากรค่านา เรียกว่า “หางข้าว” เป็นต้น

 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญกับการค้าเป็นอย่างมาก ในรัชกาลของพระองค์ ทรงส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศโดยเฉพาะจีน ส่งผลให้รายได้ในท้องพระคลังเพิ่มขึ้น ทั้งยังมีการทำสัญญาการค้ากับชาติมหาอำนาจตะวันตกด้วย ถือเป็นการเปิดประเทศให้เป็นที่รู้จักของชาติมหาอำนาจมากขึ้น

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงการค้าขายกับต่างประเทศ อันเนื่องมาจากสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษและชาติอื่น ๆ ทำให้ระบบการค้าแบบผูกขาดโดยพระคลังสินค้าถูกยกเลิก ผลจากสนธิสัญญาเบาว์ริงทำให้มีชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายมากขึ้น สินค้าไทยขายได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะข้าว ด้านการคมนาคมโปรดให้สร้างถนนเจริญกรุง บำรุงเมือง ขุดคลองผดุงกรุงเกษม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการปรับปรุงระบบการคลัง ทรงตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ ขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์เพื่อเป็นส่วนกลางเก็บผลประโยชน์ รวมทั้งรายได้ภาษีอากรของแผ่นดินมารวมไว้ที่แห่งเดียว ต่อมาได้ยกฐานะหอรัษฎากรพิพัฒน์ ขึ้นเป็นกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ยกเลิกระบบเจ้าภาษี นายอากรมีการจัดทำงบประมาณแผ่นดินขึ้นเป็นครั้งแรก มีการจัดระบบเงินตราใหม่ ยกเลิกเงินพดด้วง โดยสร้างหน่วยเงินขึ้นใหม่ให้ใช้เหรียญบาท กำหนด 100 สตางค์เท่ากับ 1 บาท กำหนดธนาคารแห่งแรก คือ บริษัทเบงกัลสยามกัมมาจลทุนจำกัด ด้านการคมนาคมมีการสร้างรถไฟสายแรก คือ กรุงเทพฯ - อยุธยา ด้านความเป็นอยู่ของประชาชนรัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จพระพาสต้นโดยเสด็จเยี่ยมเยือนราษฎร เพื่อทราบชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของราษฎร

3. บทบาทในการพัฒนาทางด้านสังคมและความเป็นอยู่ของประชาชน การพัฒนาสังคมเป็นสิ่งที่พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องอื่น เพราะมีส่วนในการพัฒนาความเจริญในด้านอื่น ๆ เช่น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำการปฏิรูปสังคมและบ้านเมืองให้มีความเจริญทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ ทรงให้ยกเลิกการมีทาสและยกเลิกระบบไพร่ซึ่งเป็นสิ่งที่พระองค์มองว่าเป็นเครื่องถ่วงความเจริญของชาติ และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสาธารณูปโภคและสิ่งต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าในสังคม เช่น รถไฟ ประปา ไฟฟ้า ไปรษณีย์ โรงเรียน

รูปที่ 8 เลิกทาสในรัชกาลที่ 5

ที่มา : http://www.somrerk.com/Thai_God_No23_Pict5.jpg

✚ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในด้านสังคมและการศึกษาทรงริเริ่มสร้างโรงเรียนแทนวัดประจำรัชกาล ได้แก่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง ซึ่งปัจจุบันคือโรงเรียนวชิราวุธ และทรงโปรดเกล้าฯให้โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็น “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” โปรดเกล้าฯ ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้นใช้ในปี พ.ศ.2464 ทรงตั้งกองเสือป่า และทรงทดลองตั้ง “ดุสิตธานี” จำลองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านวรรณกรรมทรงส่งเสริมให้มีการแต่งหนังสือ โปรดเกล้าฯ ตราพระราชบัญญัติวรรณคดีสโมสรสำหรับหนังสือพิมพ์

✚ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งเสริมการศึกษาของชาติ โปรดให้สร้างหอสมุดสำหรับพระนคร ทรงตั้งราชบัณฑิตยสภา โปรดเกล้าฯ ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม รวมทั้งพระราชทานเงินส่วนพระองค์ และให้ทุนนักเรียนไปศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์จากต่างประเทศ พัฒนาการด้านสังคมโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติเทศบาล

✚ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ด้านสังคมโครงการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ เพื่อขจัดความทุกข์ยากของราษฎร ทรงสนับสนุนส่งเสริมให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นรวมทั้งแก้ปัญหาสังคม โครงการพระราชดำริเกี่ยวกับการปรับปรุงถนนหนทางเพื่อให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ด้านการเกษตรและชลประทาน ทรงค้นคว้าและทดลองทั้งพืชเศรษฐกิจและสมุนไพร การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก และการชลประทาน เช่น โครงการหลวง โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา โครงการปลูกป่าถาวร มูลนิธิชัยพัฒนา ฯลฯ ด้านการศึกษาทรงโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลจัดการศึกษาแบบให้เปล่าทั้งลักษณะอยู่ประจำและไปกลับ เช่น โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ เป็นต้น

รูปที่ 9 โครงการฝนหลวง –โครงการในพระราชดำริ รัชกาลที่ 9

ที่มา : <http://www.weloveking.com/upload/king14.gif>

4. บทบาทในการส่งเสริมการปกครอง แม้พระมหากษัตริย์จะเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองบ้านเมือง แต่พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีนั้น ทรงเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้อื่นในการปกครองบ้านเมืองเพื่อความเจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกัน

 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ด้านการส่งเสริมการปกครอง จากพระราชนิพนธ์ เพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง สะท้อนให้เห็นถึงพระองค์เป็นนักการปกครอง และบริหารราชการแผ่นดินด้วยการสร้างเอกภาพและเสถียรภาพของอาณาจักร ทรงโปรดให้ตรากฎหมาย ตราสามดวงเพื่อใช้ในการปกครอง กฎหมายนี้ประทับตราราชสีห์คชสีห์และตราบัวแก้ว เก็บไว้ที่เครื่องหอหลวงและศาลหลวง

 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน คือ ตั้งรัฐมนตรีสภาและองคมนตรีสภา ทรงปฏิรูปการบริหารในส่วนกลาง ทรงประกาศจัดตั้งกระทรวง 12 กระทรวง การบริหารส่วนภูมิภาค โปรดให้จัดระเบียบบริหารราชการหัวเมืองใหม่ ยกเลิกเมืองพระยามหานครและเมืองประเทศราช โดยจัดเป็นมณฑลเทศาภิบาล การปรับปรุงกฎหมายและศาล โปรดให้รวบรวมศาลที่สังกัดกระทรวง และไม่สังกัดมาขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม เป็นการแยกอำนาจตุลาการออกจากฝ่ายบริหาร

 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านการปกครองการปรับปรุงการบริหารราชการส่วนกลาง จัดตั้งกระทรวงมรุทธาและกระทรวงพาณิชย์ การปรับปรุงระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค โปรดให้รวมมณฑลที่อยู่ใกล้กัน จัดตั้งเป็นภาคและเปลี่ยนชื่อเมืองเป็นจังหวัด รวมทั้งทรงวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยจัดสร้างนครจำลองชื่อ ดุสิตธานี เพื่อให้ข้าราชการได้รู้จักและเข้าใจกระบวนการการปกครองระบอบประชาธิปไตย

 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีพระราชปรารถนาจะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมืองด้วยเช่นกัน

5. บทบาทในการส่งเสริมความเจริญทางด้าน ศิลปวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย เป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาที่ได้รับการสั่งสมของชาติมาแต่โบราณ พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมด้วย เช่น

 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงประกอบพระราชกรณียกิจที่เป็น การส่งเสริมความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมหลายอย่างทั้งทางด้านวรรณกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ดนตรี และนาฏศิลป์ ผลงานเด่น เช่น ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนา กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลง บุษบันลอยเลื่อน ทรงแกะสลักบานประตู พระวิหารวัดสุทัศนเทพวรารามได้อย่างวิจิตร เป็นต้น

✚ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งกรมมหรสพ เพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทย และยังทรงสร้างโรงละครหลวงไว้ในพระราชวังทุกแห่ง ยังทรงสนพระราชหฤทัยด้านจิตรกรรม และสถาปัตยกรรมไทย ทรงส่งเสริมให้มีการแต่งหนังสือ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติวรรณคดีสโมสร สำหรับในด้านงานหนังสือพิมพ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสมุดเอกสาร พ.ศ. 2465 ขึ้น

6. บทบาทในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ทรงอุปถัมภ์และส่งเสริมความเจริญของพระพุทธศาสนาในหลายด้าน เช่น

✚ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการชำระและสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นใน พ.ศ. 2331 ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ เพื่อเป็นการสืบทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีความถูกต้องและคงอยู่ต่อไป

✚ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งที่ยังทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่นั้น พระองค์ทรงมีความแตกฉานในพระไตรปิฎกและหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงจัดตั้งธรรมยุติกนิกายขึ้นเพื่อประโยชน์ในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ซึ่งธรรมยุติกนิกายนั้นเจริญรุ่งเรืองสืบมา ในปัจจุบันนั้นพระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะเป็นอัครศาสนูปถัมภก กล่าวคือแม้พระมหากษัตริย์จะเป็นพุทธศาสนิกชนผู้นับถือในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่พระองค์ก็ทรงให้การอุปถัมภ์สนับสนุนศาสนาทุกศาสนาที่อยู่ในสังคมไทยโดยไม่มีการแบ่งแยก อันแสดงให้เห็นถึงน้ำพระทัยอันเปี่ยมล้นด้วยเมตตาเป็นอย่างยิ่ง

ทำกิจกรรมเพื่อความเข้าใจกันนะคะ

บัตรกิจกรรมที่ 1

เรื่อง การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี

คำชี้แจง นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. พระนามเดิมของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชคืออะไร

2. เพราะเหตุใด พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงทรงย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรีมาเป็นกรุงรัตนโกสินทร์

3. วัดที่สร้างขนานบกรุงธนบุรีทั้ง 2 ข้างได้แก่วัดอะไร

4. กรุงรัตนโกสินทร์มีความเหมาะสมในการเป็นราชธานีของไทยอย่างไรบ้าง

5. ราชธานีใหม่มีชื่อเรียกว่าอะไร

บัตรกิจกรรมที่ 2

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง
 ของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

คำชี้แจง นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. เหตุผลสำคัญที่ทำให้รัชกาลที่ 1 ทรงย้ายราชธานีคืออะไร

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีอะไรบ้าง

3. การย้ายเมืองหลวงจากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามาอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา
 ยึดหลักการในข้อใดเป็นสำคัญ

4. จุดเด่นของฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาในการตั้งเมืองหลวงใหม่ คืออะไร

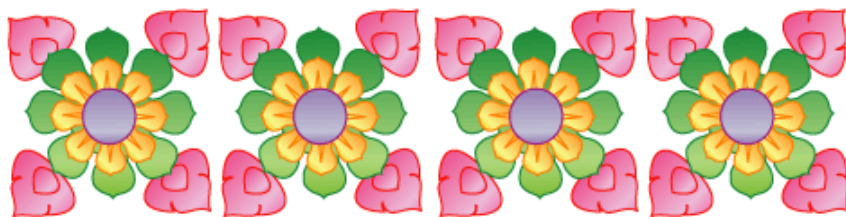

บัตรกิจกรรมที่ 3

เรื่อง บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรี
ในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติ

คำชี้แจง นักเรียนใส่รัชกาลหน้าข้อความให้ถูกต้อง

- (.....) 1. ยกเลิกระบบไพร่
- (.....) 2. สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานี
- (.....) 3. ทำสนธิสัญญาเบาว์ริง
- (.....) 4. ปลุกฝังวินัยของเด็กในกิจกรรมลูกเสือ
- (.....) 5. พระราชทานรัฐธรรมนูญ
- (.....) 6. จัดตั้งเมืองจำลองดุสิตธานี
- (.....) 7. พระราชทานพรมทละครือเหินา
- (.....) 8. สังกายนาพระไตรปีฎก พ.ศ. 2331
- (.....) 9. จัดตั้งโครงการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ
- (.....) 10. ยุคทองของเศรษฐกิจ

เฉลยบัตรกิจกรรมที่ 1

เรื่อง การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี

คำชี้แจง นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. พระนามเดิมของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชคืออะไร

เจ้าพระยามหาคษัตริย์ศึก

2. เพราะเหตุใด พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงทรงย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรี มาเป็นกรุงรัตนโกสินทร์

1) พระราชวังเดิมคับแคบ มีวัดขนาน 2 ข้าง ไม่สะดวกในการขยายพระราชวัง

2) กรุงธนบุรีเป็นเมืองเอกแต่มีแม่น้ำไหลผ่านทำให้ไม่ปลอดภัยหากมีข้าศึกมารุกราน

3) กรุงธนบุรีตั้งอยู่บริเวณคู้้งน้ำ ทำให้ตลิ่งถูกกัดเซาะพังได้ง่าย

3. วัดที่สร้างขนานกรุงธนบุรีทั้ง 2 ข้าง ได้แก่ วัดอะไร

วัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง) และวัด โมลีโลกยาราม (วัดท้ายตลาด)

4. กรุงรัตนโกสินทร์มีความเหมาะสมในการเป็นราชธานีของไทยอย่างไรบ้าง

1) พื้นที่เป็นหัวแหลมมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นคูเมืองด้านตะวันตกและด้านใต้ ชุมคลอง
ด้านเหนือและด้านตะวันออกสามารถป้องกันข้าศึกได้เป็นอย่างดี

2) พื้นที่นอกคูเมืองด้านตะวันออกเป็นพื้นที่ลุ่มทะเลตม เป็นด่านป้องกันข้าศึกได้เป็น
อย่างดี

3) สามารถขยายเมืองออกไปได้เรื่อย ๆ เนื่องจากเป็นท้องทุ่งโล่ง

5. ราชธานีใหม่มีชื่อเรียกว่าอะไร

กรุงเทพมหานคร บวรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์

อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์

เฉลยบัตรกิจกรรมที่ 2

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง
ของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

คำชี้แจง นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. เหตุผลสำคัญที่ทำให้รัชกาลที่ 1 ทรงย้ายราชธานีคืออะไร

1) พระราชวังเดิมของกรุงธนบุรีคับแคบ

2) ที่ตั้งกรุงธนบุรีมีข้อเสียเนื่องจากตั้งอยู่บนท้องคุ้งของแม่น้ำเจ้าพระยา น้ำกัดเซาะตลิ่งอยู่ตลอดเวลา ไม่เหมาะแก่การก่อสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ

3) กรุงธนบุรีไม่เหมาะแก่ยุทธศาสตร์ เพราะมีแม่น้ำเจ้าพระยาผ่ากลางเป็นเสมือนเมือง
เอกแตกเมื่อใดที่ข้าศึกยกทัพมาตามลำน้ำก็สามารถเข้าถึงใจกลางเมืองได้ง่าย

4) การตั้งเมืองที่ฝั่งตะวันออกสามารถขยายออกไปได้กว้างขวางเนื่องจากเป็นท้องทุ่งโล่ง

5) พื้นที่บางกอกมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีอะไรบ้าง

1) พื้นที่ส่วนใหญ่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก

2) มีทางออกทะเลไม่ไกลจากปากน้ำ ค้าขายกับต่างประเทศได้สะดวก

3) เป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างตะวันออกกับตะวันตก

4) มีกำลังคนมากพอเนื่องจากบ้านเมืองเป็นปึกแผ่นมาตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

5) ผู้ปกครองสามารถดำเนินนโยบายให้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป

3. การย้ายเมืองหลวงจากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามาอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา
ยึดหลักการในข้อใดเป็นสำคัญ

ความมั่นคง ความปลอดภัยของชาติบ้านเมือง

4. จุดเด่นของฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาในการตั้งเมืองหลวงใหม่ คืออะไร

พื้นที่กว้างขวางมีแม่น้ำเป็นกำแพงธรรมชาติป้องกันข้าศึกได้ดี

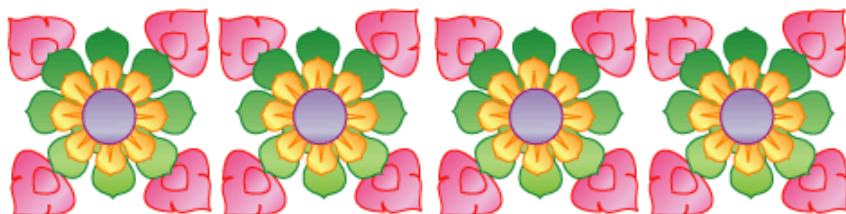

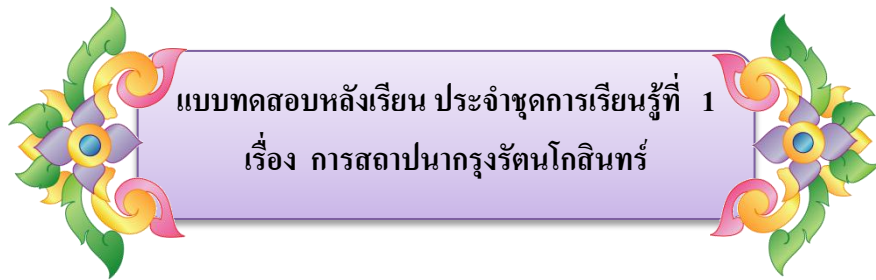
เฉลยบัตรกิจกรรมที่ 3

เรื่อง บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรี
ในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติ

คำชี้แจง นักเรียนใส่รัชกาลหน้าข้อความให้ถูกต้อง

(รัชกาลที่ 5)	1. ยกเลิกระบบไพร่
(รัชกาลที่ 1)	2. สถาปนากรุงรัตน โกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานี
(รัชกาลที่ 4)	3. ทำสนธิสัญญาเบาว์ริง
(รัชกาลที่ 6)	4. ปลุกฝังวินัยของเด็กในกิจกรรมลูกเสือ
(รัชกาลที่ 7)	5. พระราชทานรัฐธรรมนูญ
(รัชกาลที่ 6)	6. จัดตั้งเมืองจำลองดุสิตธานี
(รัชกาลที่ 2)	7. พระราชทานพรมทูลกระหม่อม
(รัชกาลที่ 1)	8. สังกายนาพระไตรปิฎก พ.ศ. 2331
(รัชกาลที่ 9)	9. จัดตั้งโครงการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ
(รัชกาลที่ 2)	10. ยุคทองของเศรษฐกิจ

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยทำเครื่องหมายกากบาท (×)
ลงในกระดาษคำตอบ

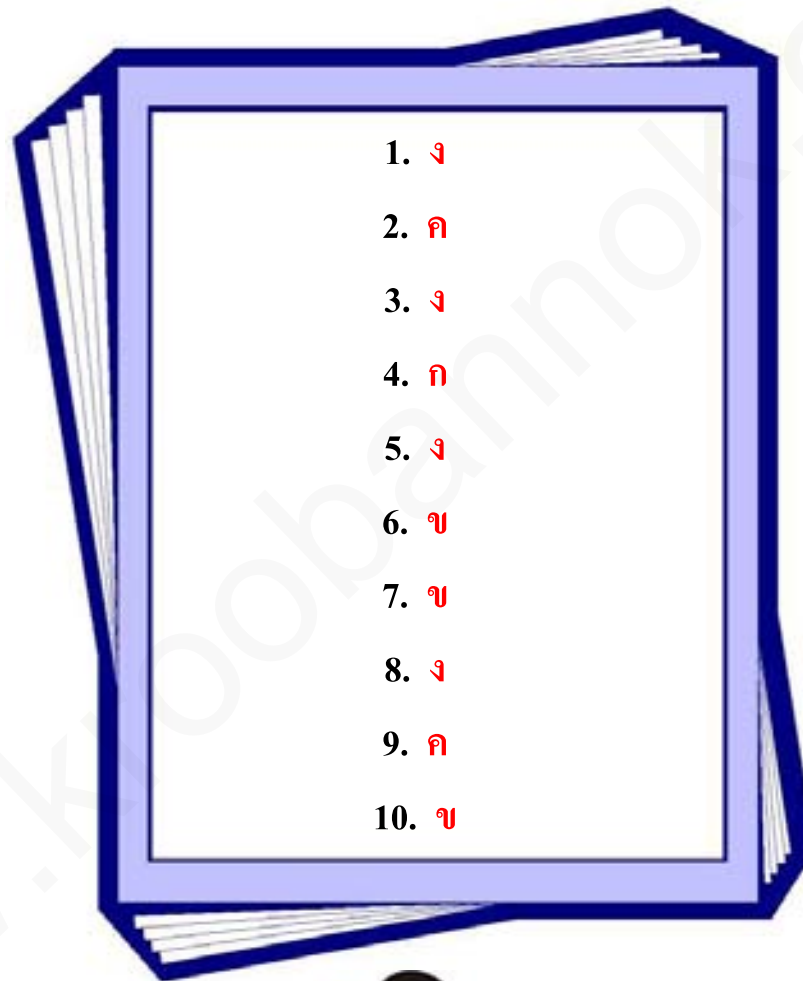
1. พระมหากษัตริย์พระองค์ใดได้รับสมัญญานามว่า “พระมหาธีรราชเจ้า”
 - ก. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ข. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
 - ค. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ง. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. ข้อใดไม่ใช่เหตุผลในการย้ายราชธานีของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 - ก. ไม่สามารถขยายพื้นที่บ้านเมืองได้
 - ข. การกักเซาะของน้ำทำให้พื้นที่พระราชวังพังได้
 - ค. กรุงรัตนโกสินทร์มีพระราชวังและกำแพงป้อมปราการเดิมอยู่แล้ว
 - ง. กรุงธนบุรีเป็นเมืองเอกแต่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางเมืองป้องกันข้าศึกได้ยาก
3. บริเวณที่ตั้งเมืองหลวงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมอย่างไร
 - ก. เป็นคูกุ่มแม่น้ำ
 - ข. เป็นที่รวมของแม่น้ำ
 - ค. เป็นที่ราบน้ำท่วมขัง
 - ง. เป็นที่ราบและกว้าง
4. พื้นที่บริเวณเมืองหลวงเดิมเคยเป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติใดมาก่อน
 - ก. ชาวจีน
 - ข. ชาวมอญ
 - ค. เชลยศึก
 - ง. ชาวโปรตุเกส
5. กรุงรัตนโกสินทร์เหมาะสมด้านยุทธศาสตร์มากกว่ากรุงธนบุรีตามเหตุผลในข้อใด
 - ก. สามารถมกลองด้านเหนือได้
 - ข. มีที่ราบตั้งรับข้าศึกได้กว้างขวาง
 - ค. สามารถขุดคลองเป็นคูเมืองด้านตะวันตกได้
 - ง. สามารถขุดคลองเป็นคูเมืองได้ทั้งด้านเหนือและด้านตะวันออก

6. ข้อใด **ไม่** สัมพันธ์กัน
 - ก. การจัดพิมพ์ธนบัตร – สมัยรัชกาลที่ 5
 - ข. การจัดตั้งโรงพยาบาล – สมัยรัชกาลที่ 4
 - ค. การจัดตั้งกิจการสหกรณ์ – สมัยรัชกาลที่ 5
 - ง. การก่อตั้งธนาคารออมสิน – สมัยรัชกาลที่ 6
7. การที่ทางราชการกำหนดให้วันที่ 6 เม.ย. ของทุกปีเป็นวันจักรีและหยุดราชการ 1 วัน เนื่องมาจากเหตุผลในข้อใด
 - ก. เป็นวันสวรรคตของรัชกาลที่ 1
 - ข. วันขึ้นครองราชสมบัติของรัชกาลที่ 1
 - ค. เป็นวันพระราชสมภพของรัชกาลที่ 1
 - ง. วันสถาปนาราชวงศ์จักรีของรัชกาลที่ 1
8. วัดพระศรีรัตนศาสดารามที่สร้างขึ้นในเขตพระบรมมหาราชวัง เลียนแบบวัดใดในสมัยกรุงศรีอยุธยา
 - ก. วัดมหาธาตุ
 - ข. วัดใหญ่ชัยมงคล
 - ค. วัดอรุณราชวราราม
 - ง. วัดพระศรีสรรเพชญ์
9. ข้อใดเป็นบทบาทของกษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่ถูกต้อง
 - ก. รัชกาลที่ 4 – ยุคทองของทหาร
 - ข. รัชกาลที่ 1 – ยุคทองของศาสนา
 - ค. รัชกาลที่ 3 – ยุคทองทางเศรษฐกิจ
 - ง. รัชกาลที่ 3 – ยุคทองของวรรณกรรม
10. พระราชกรณียกิจที่สำคัญของรัชกาลที่ 5 คืออะไร
 - ก. การรถไฟ
 - ข. เลิกทาส
 - ค. การประปา
 - ง. การจัดตั้งธนาคาร

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน ประจำชุดการเรียนรู้ที่ 1

เรื่อง การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กฤษณา วิเชียรเพชร. (2553). ประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- เคน จันทรวงษ์. (2551). คู่มือเตรียมสอบประวัติศาสตร์ ม.3. กรุงเทพฯ : ภูมิบัณฑิต.
- จิระพันธ์ ขาดชินเชาวน์. (2551). หนังสือคู่มือครูประกอบหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ชาติ เอี่ยมกระสินธุ์. (2554). แก้วรัชกาลแห่งราชวงศ์จักรี. กรุงเทพฯ : สมาคมผู้สื่อข่าวกีฬาแห่งประเทศไทย.
- ดนัย ไชยโยธา. (2550). ประวัติศาสตร์ไทย : ยุคกรุงธนบุรีถึงกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- วงเดือน นาราตัจจ์ และ ชมพูนุท นาภิรักษ์. (2555). หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ : พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- วิโรจน์ มั่งคละมณี และ พงศธร ร่วมสุข. (2555). หนังสือคู่มือครูประกอบหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ : ประสานมิตรจำกัด.
- สุเทพ จิตรชื่น และ บุญรัตน์ รอดตา. (2551). คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ ม. 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อังศณา บุญเฉลิมศักดิ์. (2554). หนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ : ประสานมิตรจำกัด.

http://www.somrerck.com/Thai_God_No23_Pict5.jpg

<http://www.weloveking.com/upload/king14.gif>

